

§ 6. n. 12; Fachineus, lib. III. *Controv. jur.* cap. XXI; Ciarlinius, *Controv. for.* cap. CXXI; *Surdus de Alimentis*, tit. 8. privileg. 56. n. 59. et alii. Siquidem observatio dicti juramenti non vergit in dispendium salutis æternæ, neque in alterius redundat detrimentum; ac proinde ob reverentiam divini nominis, ne in vanum assumatur, perjuriique reatus incurratur, est observandum; prout in simili habetur decisum in c. *Cum contingat*. 28. de *Jurejurand.* et c. *Quamvis de Pactis*. in 6.

27. *Et dummodo exinde conditio alimentarii fiat deterior: secus, si melior.* — Deinde data conclusio est intelligenda de tali transactione, per quam conditio alimentarii fit deterior: nam secus, si melior; prout in cit. l. *Cum hi.* § *Eam transactionem.* ff. de *Transaction.* expresse subjungitur. Et ratio est, quia in prohibita transactione super relictis in ultima voluntate alimentis, jura specialiter considerantur favorem alimentarii, et grave damnum ipsius, quod incurrere posset ex subtractione alimentorum: si forsitan incautius super minori quota transigeret, sicque ex defectu necessariorum vitæ mori cogere: atqui hoc periculum cessat, ubi fit melior conditio alimentarii, hoc est, illius, cui relicta sunt alimenta; ergo.

28. *De alimentis præteritis tamen libere potest transigi.* — Insuper conclusio intelligenda est de alimentis futuris. Nam de alimentis præteritis, seu quæ hæres gravatus nondum præstitit legatario alimentando, pariter libere potest transigi, l. *de Alimentis.* C. h. t. Et merito: quia tunc cessat prædictum periculum vitæ; cum ille, cui alimenta legabantur interim aliunde jam sufficienter alitus fuisse supponatur, sicque alimenta illa præterita non amplius veniant nomine alimentorum, sed cedant in purum et simplex debitum. Engel. h. t. n. 9. et alii.

29. *Sicut et de alimentis non mortis causa donatis, vel constitutis.* — Rursus quod super alimentis, quæ non mortis causa fuerunt donata, vel quæ aliquis inter vivos sibi constituit, liceat etiam sine prætoris, seu judicis auctoritate transigere, textus est in cit. l. *Cum hi.* § 1. ff. h. t. ac notat Glossa in casu, et doctores ibid. Siquidem tum cessat tunc favor ultimarum voluntatum; tum periculum ac præsumptio captionis, cum quilibet bene tunc sibi prospicere censeatur, non minus ac in aliis contractibus inter vivos celebratis.

30. *De jure civili licitum est transigere de quolibet crimine capitali; et sanguinem suum*

quoquo modo redimere. — Quæritur IV. An sit licitum transigere super crimine, dando videlicet adversario suo pecuniam, vel aliud pretio æstimabile, ut ab accusatione ejus desistat. Resp. I. Spectato jure civili licitum est de quolibet crimine capitali (excepto adulterio) transigere, seu pacisci; non item de aliis criminibus publicis præterquam de crimine falsi. Ita desumitur (nonnullis tamen apud Fachineum, lib. I. *Controvers. juris*, cap. VIII. discordantibus) ex l. *Transigere.* 18. C. h. t. ibi: « Transigere, vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio prohibitum non est: in aliis autem publicis criminibus, quæ sanguinis pœnam non ingerunt, transigere non licet citra falsi accusationem. » Hæc ibi: ubi Glossa finalis allegat illos antiquos versiculos:

Sanguinis in pœnis (nisi mœchus) transigit omnis:
In cæteris nulli liceat, nisi crimine falsi.

Ratio primæ partis ulterior est: quia licitum est unicuique sanguinem suum quoquo modo redimere. L. 1. ff. de *Bonis eorum, qui ante sententiam*, etc. ubi dicitur: « Ignoscendum principes consueverunt ei, qui sanguinem suum qualitercumque redemptum voluerit. » Nec immerito id principes temporales censuerunt, quia nihil in hoc mundo pretiosius est vita.

31. *Excepto crimine adulterii; et cur hoc?* — Excipitur autem in data conclusione crimen adulterii, non obstante, quod de jure civili sit capitale, l. *Quamvis.* 30. C. ad *Leg. Juliam de adulteriis*, ibi: « Sacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet. » Quem tamen textum doctores communiter intelligunt de adulterio duplicato, vel de adulterio sæpius repetito, id est, de quo reus jam semel punitus est. Ratio autem dictæ exceptionis est frequentia hujus criminis: simulque ut evitetur nota dedecoris ex parte conjugis innocentis, ejusque consanguineorum; atque impediatur alia mala, puta cædes, inimicitia, successio filii spurii in bonis conjugis innocentis.

32. *De criminibus vero non capitalibus transigere non licet.* — Altera pars datæ num. 30. conclusionis, loquens de aliis criminibus publicis (id est, quorum accusatio cuilibet etiam plebeo competit) non capitalibus, ex eo suadet, tum quia hic cessat periculum capitis et sanguinis, adeoque transigens excusationem non meretur; tum quia bonum commune reipublicæ postulat, ne crimina ma-

DE TRANSACTIONE SUPER BENEFICIO ECCLESIASTICO, ALIISQUE REBUS SPIRITUALIBUS.

36. *Transactio super beneficio ecclesiastico, dato ac revento aliquo temporali, nequit fieri.* — Quæritur I. An sit licita transactio super beneficio ecclesiastico, aliisque rebus spiritualibus? Resp. I. Transactio super beneficio ecclesiastico, vel alia re spirituali, de qua litigatur interventu rei temporalis vicissim datæ, remissæ vel promissæ, fieri nequit absque labe simoniæ: bene tamen gratuita, et amicabile composio. Ita communis; et habetur expressum in c. *Super eo*, 7. h. t. ibi: « Transigi super re sacra, et litigiosa non potest: etenim res sacra, ut possideantur aliquo dato vel retento, sive promisso, speciem credimus habere simoniæ. Alias si gratis et amicabiliter inter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obviare. » Concordat textus in c. *Constitutus*, 4 h. t. ubi pariter transactio super beneficio facta, etiam cum juramenti interpositione, reprobatur, atque irrita declaratur veluti speciem continens simoniæ, cum similibus.

37. *Si datur spirituale pro spirituali, tunc in spiritualibus locum habet transactio.* — Resp. II. Nihilominus in spiritualibus non ex toto reprobatur transactio, sed tunc, cum temporale datur pro spirituali: secus, si datur spirituale pro spirituali; ut puta, si decimæ litigiøsæ pro parte per transactionem dividantur, vel si clerici pro jure decimandi controverso sese obligent ad ministranda sacramenta, et hujusmodi. Ita communis: quia tunc cessat ratio simoniæ. Idem patet ex eo quia spiritualia possunt ad invicem permutari: c. *Ad quæstiones, de Rerum permutat.* ergo pariter in eisdem transigi potest.

38. *Loquendo de re spirituali quoad ejus proprietatem.* — Verum Glossa in c. *Super eo*. §. *Super re sacra.* h. t. et Abbas ibidem notabilem afferunt datæ conclusionis limitationem, atque inter ipsa spiritualia distinctionem. Aiunt enim allatam doctrinam procedere, quando agitur, seu contenditur de re spirituali quoad ejus proprietatem: ut quando oritur controversia super decimis, et jure patronatus, aut quando prælati litigant super Ecclesia quadam, ejusque proprietate: tunc enim poterit intervenire transactio, compensando unam rem spiritualem largitione, vel cessione alterius rei, seu juris spiritualis proportionati.

neant impunita. Quinimo reus circa crimen non capitale transigens, habetur pro confesso, l. ult. ff. de *Prævaricat.* et l. 5. ff. de *Is, qui notantur infam.* ubi dicitur: « Quoniam intelligitur confiteri crimen, qui paciscitur. »

33. *Nisi super crimine falsi.* — Excipitur tamen hinc in dicta conclusione crimen falsi: nam super hoc de jure civili semper licitum est pacisci, non solum, quando irrogat pœnam sanguinis, sed etiam quando eam non irrogat. Textus et Glossa fin. et doctores in cit. l. *Transigere.* c. h. t. Ratio est, quia crimen falsi valde gravem infamiam irrogat, et condemnatus de falso quasi mortuus habetur, cum nulla fides amplius ei adhibeatur: unde hæc pœna æquiparatur pœnæ sanguinis, arg. l. *Justa causa.* ff. de *Manumissis vindicta*, juncta Glossa. 1. ibid. ac notat Jason in cit. l. *Transigere.* n. 8.

34. *An etiam jure canonico licitum sit transigere super crimine? Refertur sententia negativa.* — Resp. II. Utrum etiam spectato jure canonico licitum sit transigere super crimine, ne videlicet quis de eo accusetur, variant doctores. Et quidem sententiam negativam tenet Glossa in can. *Si quem.* 2 q. 3 §. *In omnibus*; Hostiensis in *Summa.* h. t. n. 3, et Jason in l. *Transigere.* n. 4. c. h. t. cum pluribus aliis a se allegatis: quia (inquiunt) de jure canonico nunquam pro aliquo delicto imponitur pœna sanguinis, arg. can. *His a quibus.* 28. q. 8. et sic cessat ratio n. 30 allegata.

35. — *Affirmativa sententia est probabilior.* — Verum opposita, seu affirmativa sententia est probabilior, eamque tenet Abbas in cap. 1, n. 8. de *Collusion. detegend.* cum aliis. Siquidem habemus aliquas pœnas de jure canonico quasi similes pœnæ capitali, quando videlicet potest quis tradi curiæ sæculari, vel ubi venit imponenda pœna perpetui carceris. Quia igitur in crimine falsi, non obstante, quod pœnam capitalem, aut sanguinis non inducat, transigere licet (juxta proxime dicta) eo quod infamia, quam inducit, æquiparetur pœnæ sanguinis; ergo spectato jure canonico idem dicendum de illis criminibus, quæ proxime dictas pœnas inducunt, cum hæc æquiparentur pœnæ mortis. Adde dicta in simili. tit. 29, de *Officio et potestate judicis delegati*, § 1. n. 25 et 26.

39. *Secus, ubi agitur de beneficio ecclesiastico quoad titulum.* — Secus est dicendum, quando agitur super beneficio ecclesiastico, quoad titulum, seu ut quis recipiatur ad beneficium, vel praelaturam aliquam: nam tunc transactio privata auctoritate (nisi videlicet accedat superioris auctoritas, juxta dicenda n. 42) intervenire non potest etiam dando, vel remittendo aliud spirituale. Ratio est, quia titulus beneficii non potest acquiri per transactionem, sed solum auctoritate superioris, ac per canonicam institutionem; ut c. *Ex frequentibus*, 3. de *Institut.* et cap. 1. de *Reg. jur.* in 6. ibi: «Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri,» cum concordantiis. Et ob hanc etiam causam illicita est permutatio beneficiorum, seu prebendarum, si fiat auctoritate privata; de quo plura superius, tit. 9. de *Renuntiatione*, § 4. n. 82. et seqq.

40. *Amicabilis compositio, quomodo possit fieri super beneficio ecclesiastico.* — Queritur II. Quomodo super beneficio ecclesiastico possit fieri amicabilis compositio, juxta cit. c. *Super eo*, h. t. quod expresse loquitur «de beneficio ecclesiastico in litigium deducto,» prout patet ex ejus initio? Ratio dubitandi desumitur ex proxime dictis, quia beneficium ecclesiasticum licite non obtinetur, sine institutione canonica; ergo neque per amicabilem compositionem.

41. *An et quando in ea debeat intervenire auctoritas superioris?* — Resp. cum Abbate in c. t. c. *Super eo*, n. 2. b. t. et aliis, id imprimis fieri posse, si partes convenient, ut aliqui periti videant jura partium, quorum consilio premittant acquiescere; vel, si unus ad preces alterius vult discedere a lite, tanquam jus non habens. Et quidem in hujusmodi compositione amicabiliter et gratis facienda super beneficio, non requiritur auctoritas superioris, nisi forsitan alter per talem compositionem dimittat beneficium a se possessum, in quo casu vel de necessitate, vel saltem pro majori securitate, adhibendam esse auctoritatem, jam supra, tit. 9. de *Renuntiatione*, § 4. n. 18 et 19, dictum fuit.

42. *An et quando in ea debeat intervenire auctoritas superioris?* — Deinde his beneficiaria per amicabilem compositionem ita sopiri potest, ut ex una parte retento beneficio, alteri parti detur aliud beneficium, dummodo superioris auctoritas accedat; non obstante, quod conventio a partibus initium ceperit. Ratio est: quia unum spirituale pro alio spirituali

commutare, suapte natura simoniaceum non est; quamvis talis pactio circa beneficia, et pensiones ecclesiasticas, si privata auctoritate fiat, tanquam illicita, et habens speciem simoniæ, jure ecclesiastico merito prohibeatur, c. *Questiunc. de Rerum permutat.* cum similibus; estque uberius dictum superius cit. tit. 9. de *Renuntiatione*, § 4 ferme per totum.

43. *Transactio super spirituali subjectione, an valeat?* — Queritur III. Utrum valeat transactio super spirituali subjectione? Resp. I. Transactio super spirituali subjectione, si fiat dato vel remisso aliquo temporali, irrita est atque simoniaca. Ita communis; et patet ex c. *Præterea quarto*, 40. h. t. ubi transactio illa, per quam capella pro exemptione a subjectione matricis Ecclesiæ tenebatur solvere quemdam annuum censum, judicatur iniquitatem simoniacam continere, ac proinde non valere. Revera enim talis subjectio est quid spirituale, atque ad jurisdictionem ecclesiasticam pertinens; sicque causa litis sopiendæ nequit remitti sub pacto recipiendi annui census, qui est quid temporale. Secus foret, si transactio super subjectione spirituali fieret dato, remisso, aut retento aliquo spirituali. Abbas in cit. c. *Præterea quarto*, num. 2, et patet ex dictis supra, n. 37 et 38.

44. *Quid, si superior gratis eximat Ecclesiam reservata in signum subjectionis annua pensione?* — Deinde, quando superior simpliciter et gratis vult Ecclesiam sibi subjectam eximere potest non quidem prætextu alicujus transactionis, sed in signum subjectionis retinere pensionem Ecclesiæ majori annuatim solvendam, absolvendo eam ab alia subjectione; ut c. *Constitutus*, 6. de *Religios. domib.* ac notat Glossa in d. c. *Præterea quarto*, §. *Censum* et Vivianus, ibid. h. t.

45. *Transactio super annexis spirituali, v. g. super jure patronatus, non valet si fiat interveniente temporali.* — Resp. II. Insuper super rebus spirituali annexis, v. g. super jure patronatus, non valet transactio, si fiat interveniente aliquo temporali. Ita Joan. Andreas et Abbas in c. *Præterea quando*, 9. h. t. Barbosa, ibid. in *Collectam*, n. 1; Vivianus, de *Jure patronat.* part. II, lib. IX, cap. III; Clarinus, *Controv. forens.* cap. CVII et alii. Idque desumitur imprimis ex textu cit. c. *Præterea quando*, h. t. ubi Papa consultus respondet, quod transactio facta ad sopiendam litem, ortam super jure patronatus, non valeat, vi cujus laicus obtineat jus præsentandi, et cle-

rici novam vel majorem portionem, sive censum in Ecclesia percipiant. Accedit ratio; quia etiam talis transactio videtur simoniaca; simonia enim committitur non solum in spiritualibus, sed etiam in iis, quæ sunt annexa spiritualibus; ut ean. *Si quis objecerit*, 1. q. 3, cum similibus: nam de connexis idem est judicium, arg. c. *Translatio*, de *Constitut.* et amplius declarat Glossa magna ibidem. Sic autem jus patronatus v. g. est quidem spirituali annexum: unde nec potest per se vendi, c. *de Jure*, 16, de *Jure patronat.*

§ IV.

DE EFFECTIBUS TRANSACTIONIS, EJUSQUE OBLIGATIONE, SI FIAT PER PRÆLATUM DE REBUS ECCLÉSIALIBUS.

46. *Effectus specialis, et primarius transactionis est imponere finem litibus.* — Queritur I. Qui sint effectus transactionis? Resp. I. Præter obligationem naturalem, quæ est communis omnibus pactis legitime celebratis juxta dicta tit. præced. § 1, numer. 27 et seqq. effectus specialis, ac primarius transactionis est imponere finem litibus motis, vel movendis. Ita communis; ac desumitur tum ex cap. 1, h. t. tum ex 1, *Fratris tui*, C. h. t. ibi: «Nullus etenim erit litium finis, si a transactionibus bona fide interpositis ceperit facile discedi,» cum similibus.

47. *Per eam tolluntur omnes actiones, obligationes, probationes, instrumenta, et jura in contrarium militantia.* — Inferitur proinde quod omnes actiones et obligationes in judicio deductæ, ac probationes earum, omniaque instrumenta, et alia partium in oppositum militantia, per contrariam transactionem legitime interpositam tollantur, cassentur, et viribus vacentur, juxta jura proxime allegata. Adeo, ut transactio semel bona fide, ac legitime celebrata, invita altera transigentium parte amplius revocari, aut rescindi non possit, l. *Cum te*, C. de *Transactione*.

48. *Nequit invita altera parte revocari ob rescriptum principis, vel ex prætextu instrumentorum de novo repertorum.* — Ampliatur hoc, ut transactio ejusmodi ne quidem interveniente rescripto principis revocari valeat, l. *Causas*, C. eod. ubi dicitur: «Causas, vel lites transactionibus legitimis finitas, imperiali rescripto resuscitari non oportet.» Quinimo nec etiam prætextu instrumentorum de novo repertorum rescindi potest transactio;

prout habetur decisum in l. *Sub prætextu instrumenti*, 19, C. de *Transactione*, et favet textus in cap. 1, h. t. Quod tamen intelligendum est sub limitatione num. 55, afferenda.

49. *Transactio extenditur ad connexa et accessoria, imo et ad ignota, et quando?* — His adde, quod transactio extendatur etiam ad connexa et accessoria, licet non fuerint in judicio deducta, l. 2. § 1, ff. *Si quis cautionibus* et L. ult. ff. *De eo, quod certo loco*, etc. Bartolus in l. *Aurelio*, § *Cajus*, ff. de *Liberatione legat.* Parisius, consil. 50, numer. 9, lib. IV. Hinc, qui de re principali transegit, de omnibus appendicibus transegit intelligitur. Mantica de *Tacitis conventionibus*, tom. II, lib. XXVI, tit. VI, num. 19, citans alios. Ubi simul n. 17, notat, quod transactio generalis porrigatur etiam ad ea, quæ quis ignorabat sibi competere, dummodo de his generaliter fuerit cogitatum: secus dicendum de iis, de quibus verisimiliter transigentes non cogitarunt; quod ex natura actionis institutæ, simulque ex verbis ipsius transactionis colligi debet.

50. *Alter transactionis effectus est parere exceptionem litis finitæ.* — Resp. II. Alter transactionis effectus est, quod pariat exceptionem litis finitæ. Ita rursus communis, et patet ex cap. 1, de *Litis contestat.* in 6 et ex l. *Cum proponas*, C. de *Transact.* cum concordantiis. Nam transactio dicitur *decisio causæ* seu *controversiæ*; ut habetur cap. 1, h. t. atque æquiparatur rei judicatæ, juxta Abbatem ibid. n. 3. Unde non habet minorem auctoritatem ad litem dirimendam finiendamque, quam sententia, L. *Non minorem*, 20, C. h. t. ibi: «Non minorem auctoritatem transactionum, quam rerum judicatarum esse, recta ratione placuit: siquidem nihil ita fieri fidei congruit humanæ, quam ea quæ placuerant custodiri.»

51. *Solvitur instantia.* — Nec obstat, quod ex solo transactionis pacto (id est, si nudo pacto fuerit celebrata absque stipulatione, scriptura, vel rei traditione) de jure civili non detur actio, l. *Sive apud*, 28, C. eod. Resp. enim, aliud esse actionem, aliud vero exceptionem: hæc enim, etiam de rigore juris civilis, datur ex pacto nudo, licet non illa, l. *Juris gentium*, § *Sed cum nulla*, ff. de *Pactis*. Unde nihil impedit, quominus transactio pariat exceptionem litis finitæ: qualis exceptio est peremptoria, et potest opponi sive ante, sive post litem contestationem, prout liquet ex cap. 1 et II, de *Litis contestat.* in 6. Quinime